Euroopa Parlament
2024-2029

Väliskomisjon

2025/2019(INI)

10.2.2025

RAPORTI PROJEKT

Kosovot käsitlevate komisjoni 2023. ja 2024. aasta aruannete kohta
(2025/2019(INI))

Väliskomisjon

Raportöör: Riho Terras

SISUKORD

lk

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....3

SELETUSKIRI 9

LISA: ÜKSUSED VÕI ISIKUD, KELLELT RAPORTÖÖR SAI SISENDMATERJALI.....10

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

Kosovot käsitlevate komisjoni 2023. ja 2024. aasta aruannete kohta
(2025/2019(INI))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ja teiselt poolt Kosovo vahelist stabiliseerimis- ja assotsieerimislepingut[1], mis jõustus 1. aprillil 2016,

– võttes arvesse Kosovo 15. detsembril 2022. aastal esitatud Euroopa Liidu liikmeks astumise avaldust,

– võttes arvesse Kosovo 12. mai 2022. aasta taotlust saada Euroopa Nõukogu liikmeks,

– võttes arvesse Euroopa Liidu ja Kosovo vahelist Kosovo liidu programmides osalemise üldpõhimõtteid käsitlevat raamlepingut[2], mis jõustus 1. augustil 2017,

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. septembri 2021. aasta määrust (EL) 2021/1529, millega luuakse ühinemiseelse abi instrument (IPA III)[3],

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. mai 2024. aasta määrust (EL) 2024/1449, millega luuakse Lääne-Balkani reformi- ja kasvurahastu[4],

– võttes arvesse 19.–20. juunil 2003. aastal Thessaloníkis toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumise eesistujariigi järeldusi,

– võttes arvesse 13. detsembril 2023. aastal ja 18. detsembril 2024. aastal Brüsselis toimunud ELi ja Lääne-Balkani tippkohtumiste deklaratsioone,

– võttes arvesse 28. augustil 2014 algatatud Berliini protsessi,

– võttes arvesse komisjoni 5. veebruari 2020. aasta teatist „Ühinemisprotsessi tõhustamine – Lääne-Balkani riikide usutavad väljavaated saada ELi liikmeks“ (COM(2020)0057),

– võttes arvesse komisjoni 6. oktoobri 2020. aasta teatist „Majandus- ja investeerimiskava Lääne-Balkani jaoks“ (COM(2020)0641),

– võttes arvesse komisjoni 8. novembri 2023. aasta teatist „2023. aasta teatis ELi laienemisstrateegia kohta“ (COM(2023)0690) ja sellele lisatud komisjoni talituste töödokumenti, mis käsitleb 2023. aasta aruannet Kosovo kohta (SWD(2023)0692),

– võttes arvesse komisjoni 8. novembri 2023. aasta teatist „Uus Lääne-Balkani

[1] ELT L 71, 16.3.2016, lk 3, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_internation/2016/342/oj.
[2] ELT L 195, 27.7.2017, lk 3, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_internation/2017/1388/oj.
[3] ELT L 330, 20.9.2021, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1529/oj.
[4] ELT L 2024/1449, 24.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1449/oj.

majanduskasvu kava“ (COM(2020)0691),

– võttes arvesse komisjoni 20. märtsi 2024. aasta teatist laienemiseelsete reformide ja poliitika läbivaatamise kohta (COM(2024)0146),

– võttes arvesse komisjoni 30. oktoobri 2024. aasta teatist „2024. aasta teatis ELi laienemispoliitika kohta“ (COM(2024)0690) ja sellele lisatud komisjoni talituste töödokumenti, mis käsitleb 2024. aasta aruannet Kosovo kohta (SWD(2022)0692),

– võttes arvesse komisjoni 31. mai 2023. aasta ja 13. juuni 2024. aasta ülevaadet ja riigipõhiseid hinnanguid Kosovo majandusreformi programmi kohta,

– võttes arvesse ELi, Lääne-Balkani ja Türgi majandus- ja rahandusteemalise dialoogi ühiseid järeldusi, mille nõukogu võttis vastu 16. mail 2023, ning ELi ja Lääne-Balkani partnerite, Türgi, Gruusia, Moldova Vabariigi ja Ukraina vahelise majandus- ja rahandusteemalise dialoogi ühiseid järeldusi, mille nõukogu võttis vastu 14. mail 2024,

– võttes arvesse ÜRO Julgeolekunõukogu 10. juuni 1999. aasta resolutsiooni 1244, Rahvusvahelise Kohtu 22. juuli 2010. aasta nõuandvat arvamust, mis käsitleb Kosovo iseseisvuse ühepoolse väljakuulutamise kooskõla rahvusvahelise õigusega, ning ÜRO Peaassamblee 9. septembri 2010. aasta resolutsiooni 64/298, milles võeti teadmiseks Rahvusvahelise Kohtu arvamus ning tunnustati ELi valmisolekut hõlbustada Serbia ja Kosovo dialoogi,

– võttes arvesse 19. aprilli 2013. aasta esimest kokkulepet põhimõtete kohta, millega reguleeritakse suhete normaliseerimist Serbia ja Kosovo valitsuste vahel, ja 25. augusti 2015. aasta kokkuleppeid ning käimasolevat ELi vahendatud dialoogi suhete normaliseerimiseks,

– võttes arvesse 27. veebruari 2023. aasta Brüsseli lepingut ja 18. märtsi 2023. aasta Ohridi raamlepingut ning selle rakenduslisa,

– võttes arvesse nõukogu 5. juuni 2023. aasta otsust (ÜVJP) 2023/1095, millega muudetakse ühismeedet 2008/124/ÜVJP Euroopa Liidu õigusriigimissiooni kohta Kosovos (EULEX Kosovo)[5], millega pikendati missiooni volituste kestust 14. juunini 2025,

– võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. aprilli 2023. aasta määrust (EL) 2023/850, millega muudetakse määrust (EL) 2018/1806, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud (Kosovo)[6],

– võttes arvesse Euroopa Liidu valimisvaatlusmissiooni lõpparuannet 2021. aasta kohalike valimiste kohta Kosovos,

– võttes arvesse 7. detsembril 2021 Brüsselis toimunud Euroopa Liidu ja Kosovo stabiliseerimis- ja assotsiatsiooninõukogu neljandat istungit,

[5] ELT L, 146/22, 6.6.2023, lk 22, ELI: http://data.europa.eu/eli/dec/2023/1095/oj.
[6] ELT L 110, 25.4.2023, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/850/oj.

– võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone Kosovo kohta,

– võttes arvesse 9. detsembril 2024 ELi ja Kosovo parlamentaarse stabiliseerimis- ja assotsieerimiskomitee 12. kohtumisel vastu võetud soovitusi,

– võttes arvesse Transparency Internationali 2023. aasta korruptsiooni tajumise indeksit,

– võttes arvesse kodukorra artiklit 55,

– võttes arvesse väliskomisjoni raportit (A10-0000/2025),

A. arvestades, et laienemispoliitika on üks tõhusamaid ELi välispoliitika vahendeid ja üks edukamaid poliitikameetmeid, mis stimuleerib ja ergutab põhjalikke reforme;

B. arvestades, et demokraatia ja õigusriik on põhiväärtused, millele EL on rajatud;

C. arvestades, et iga laienemisprotsessis osalevat riiki hinnatakse tema saavutuste põhjal ning arvestades, et vajalike reformide elluviimine määrab kindlaks ühinemise ajakava ja edusammud;

D. arvestades, et EL on suurim Kosovole rahalise toetuse andja;

Pühendumine ELiga ühinemisele

1. tunnustab Kosovo pühendumust ELiga ühinemisele, mis peegeldab selget strateegilist geopoliitilist valikut, ning Kosovo kodanike tugevat toetust Kosovo Euroopa suunas liikumisele;

2. kordab oma kindlat veendumust, et Kosovo tulevik on ELis ja et kõik jõupingutused Kosovo nn hallist tsoonist välja toomiseks on nii Kosovo rahva kui ka ELi huvides, eriti arvestades üha suuremat konkurentsi autoritaarsete režiimidega;

3. toetab Kosovo ELi liikmeks astumise avaldust; kutsub neid liikmesriike, kes ei ole veel Kosovo iseseisvust tunnustanud, seda viivitamata tegema;

4. väljendab heameelt 2022. aasta detsembris kokku lepitud ja 1. jaanuarist 2024 kehtima hakanud viisanõude kaotamise üle, mis on Kosovo ja ELi üha tihedamate suhete käegakatsutav tulemus;

5. märgib käegakatsutavaid edusamme õiguse, vabaduse ja turvalisuse, organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse ja toimiva turumajanduse valdkonnas; peab kahetsusväärseks, et edusammud õigusriigi valdkonnas on endiselt piiratud;

6. tunnustab Kosovo jätkuvat ELi välis- ja julgeolekupoliitikaga vastavusse viimise protsessi, eelkõige Kosovo poolset tugevat hukkamõistu Venemaa Ukraina-vastasele agressioonisõjale ning Venemaa ja Valgevene suhtes kehtestatud ELi piiravate meetmete rakendamist;

7. nõuab, et viivitamata lõpetataks ELi meetmed Kosovo vastu, mis ei ole enam põhjendatud ja on vastuolus Kosovo tõendatud pühendumusega Euroopa väärtustele ja

ELi poliitika järgimisega;

8. kinnitab taas oma toetust Kosovo taotlusele saada Euroopa Nõukogu liikmeks ja riigi kavale ühineda NATO rahupartnerlusprogrammiga;

Demokraatia ja õigusriik

9. väljendab heameelt oluliste edusammude üle enamiku ELi valimisvaatlusmissiooni pikaajaliste soovituste täitmisel ja üldvalimisi käsitleva konsensusliku seaduse esitamisel; märgib, et see on piisav alus demokraatlike valimiste läbiviimiseks kooskõlas rahvusvaheliste ja piirkondlike standarditega; märgib, et vastuseks Kosovo presidendi kutsele lähetas Euroopa Liit ELi valimisvaatlusmissiooni, sealhulgas Euroopa Parlamendi liikmete vaatlejadelegatsiooni, et vaadelda 9. veebruaril 2025 Kosovos toimuvaid parlamendivalimisi;

10. väljendab heameelt eriprokuratuuri seaduse vastuvõtmise ja korruptsioonijuhtumite lahendamisel tehtud edusammude üle, rõhutades samas, et tulemusi mõjutavad endiselt ressursside piiratus ja erapooletuse puudumine;

11. märgib murega, et Kosovo positsioon korruptsiooni tajumise indeksis on endiselt ebarahuldav; rõhutab, et inimeste usalduse võitmiseks on lisaks seadusandlikele reformidele vaja ka nähtavaid tulemusi korruptsioonijuhtumite uurimisel, nende eest süüdistuse esitamisel ja süüdimõistmisel;

12. väljendab tõsist muret Kosovo kohtusüsteemi süsteemse haavatavuse pärast, eelkõige pidades silmas kohtusüsteemi sõltumatust ja võimude lahususe austamist; kordab oma muret viivituste pärast kohtuprotsessides ja valitsusametnike kriitika pärast konkreetsete kohtuotsuste suhtes;

13. väljendab heameelt Kosovo serblaste osalemise üle parlamendivalimistel ja julgustab nende valitud esindajaid täitma Kosovo õigusraamistikus aktiivset rolli, et toetada Kosovo jõukat tulevikku;

14. märgib, et organiseeritud kuritegevusega seoses esitatud süüdistuste ja määratud karistuste arv on pidevalt suurenenud, kuid rõhutab, et prokuratuur ja politsei peavad tugevdama oma ühistegevust kuritegelike rühmituste ja võrgustike vastu; väljendab muret julgeolekuprobleemide pärast Kosovo põhjaosas, eelkõige pärast 2023. aasta septembris toimunud Banjska/Banjskë rünnakut, mis nõudis märkimisväärseid politseiressursse;

15. kinnitab veel kord oma pühendumust säilitada ja tugevdada koostööd Kosovo assamblee ja selle liikmetega, et toetada Kosovo Euroopa suunas liikumisega seotud demokraatlikke protsesse, kasutades Euroopa Parlamendi olemasolevaid demokraatia toetamise vahendeid ja algatusi; on veendunud, et seda partnerlust saab pärast 9. veebruari 2025. aasta valimisi hoogustada ja veelgi tugevdada;

16. mõistab hukka tõsised julgeolekuintsidendid Kosovo põhjaosas 2024. aasta novembri lõpus, sh kõige raskema juhtumi Vragë küla lähedal Zubin Potokis, kus lõhkeseadeldised kahjustasid Ibër Lepenci süsteemi peamist kanalit; väljendab toetust Kosovo institutsioonidele nende kuritegude põhjalikul uurimisel, et süüdlased saaks

kohtu alla anda;

Põhivabadused ja inimõigused

17. märgib, et Kosovol on inimõiguste edendamiseks ja kaitsmiseks olemas vajalik institutsiooniline struktuur; rõhutab siiski, et inimõiguste kaitse on inim- ja finantsressursside piiratuse tõttu endiselt nõrk;

18. võtab teadmiseks Kosovo pluralistliku meediakeskkonna ja rõhutab sõltumatu meediakomisjoni rolli, kelle sõltumatus otsuste tegemisel tuleb rangelt tagada; nõuab meediaomandi ja -rahastamise suuremat läbipaistvust, et suurendada meedia sõltumatust ja pluralismi;

19. väljendab tõsist muret ajakirjanike vastu suunatud rünnakute ja üldsuse osalemise vastaste strateegiliste hagide arvu märkimisväärse suurenemise pärast;

Leppimine ja heanaaberlikud suhted

20. tunnustab Kosovo osalemist mitmes piirkondliku koostöö algatuses ning innustab Kosovot suurendama lepituspüüdlusi ja otsima lahendusi varasematele vaidlustele;

21. kordab, et toetab täielikult ELi vahendusel toimuvat dialoogi ja väljendab heameelt Peter Sørenseni nimetamise üle ELi eriesindajaks Belgradi ja Priština dialoogis;

22. kordab, kui oluline on nii Kosovo kui ka Serbia ametivõimude konstruktiivne osalemine, et saavutada terviklik õiguslikult siduv normaliseerimiskokkulepe; kutsub nii Kosovot kui ka Serbiat üles vältima ühepoolseid meetmeid, mis võivad pingeid teravdada; nõuab kõigi varasemate lepingute austamist ja täielikku rakendamist, sealhulgas serblaste enamusega omavalitsuste liidu/ühenduse loomist; kutsub läbirääkimiste osalisi üles taastama kõigi Kosovo institutsioonide täieliku toimimise;

23. ootab, et Kosovo ja Serbia teeksid täielikku koostööd ja võtaksid kõik vajalikud meetmed 2023. aasta Banjska terrorirünnaku toimepanijate kinnipidamiseks ja kiireks kohtu alla andmiseks; taunib asjaolu, et Serbia ei ole ikka veel süüdlasi, eelkõige Srpska Lista asepresidenti Milan Radoičići vastutusele võtnud; kordab, et Zubin Potoki terrorirünnaku toimepanijad tuleb samuti vastutusele võtta ja viivitamata kohtu alla anda;

24. kutsub komisjoni asepresidenti ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrget esindajat ja komisjoni üles võtma dialoogiprotsessis aktiivsemat hoiakut; nõuab Euroopa Parlamendile suuremat rolli dialoogi vahendamisel;

25. mõistab hukka kõik meetmed, mis ohustavad stabiilsust ja lepitusprotsessi, sealhulgas pinged Kosovo põhjaosas; rõhutab, et mõlemad pooled peavad täielikult rakendama kõiki saavutatud kokkuleppeid ja vältima ühepoolseid meetmeid, mis võivad pingeid teravdada; kutsub Kosovo politseid üles tagama, et nad järgivad täielikult kõiki õigusriigi ja inimõigustega seotud nõudeid, ning tagama, et Põhja-Kosovosse on lähetatud kõiki etnilisi rühmi esindavad jõud täielikus kooskõlas õiguslike nõuetega; tuletab meelde kõigi Kosovo inimeste jagatud vastutust rahu ja õigusriigi põhimõtte järgimise eest;

Sotsiaal-majanduslikud reformid

26. väljendab heameelt Kosovo aktiivse osalemise üle uue Lääne-Balkani majanduskasvu kava rakendamisel, mille eesmärk on süvendada ELiga seotud reforme ning vähendada sotsiaal-majanduslikku lõhet ELi liikmesriikide ja Lääne-Balkani riikide vahel;

27. väljendab heameelt edusammude üle, mida Kosovo on toimiva turumajanduse arendamisel teinud, ning ergutab Kosovot rakendama eelarveprobleemide lahendamiseks vajalikke struktuurireforme;

28. märgib, et Kosovo edusammud avalike teenuste digitaliseerimisel on olnud piiratud; rõhutab, et see peab toimuma kooskõlas ELi digitaalvaldkonna õigusaktidega;

29. nõuab tungivalt, et Kosovo valitsus tagaks parema juurdepääsu tervishoiuteenustele; märgib, et tervishoiukulude poolest on Kosovo piirkonnas eelviimasel kohal;

Energeetika, keskkond, kestlik areng ja ühendatus

30. märgib, et Kosovo on teinud mõningaid edusamme energiavarustuskindluse valdkonnas, kuid sõltub endiselt suurel määral vananenud ja väga saastavatest elektrijaamadest, mis kujutavad endast tõsist ohtu tervisele ja keskkonnale; märgib, et Kosovo peab tagama oma 2022.–2025. aasta energiaprogrammi õigeaegse rakendamise, et saavutada selle ambitsioonikad eesmärgid;

31. nõuab tungivalt, et Kosovo tõhustaks heitkoguste ülemmääradest kinnipidamist, parandaks keskkonnakaalutluste integreerimist valdkondlikusse poliitikasse ning võtaks vastu vajalikud meetmed saastekontrolliks ja jäätmekäitluseks kooskõlas rahvusvaheliste standarditega;

°

° °

32. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon Euroopa Ülemkogu eesistujale, komisjonile, komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele ning Kosovo presidendile, valitsusele ja rahvusassambleele.

SELETUSKIRI

Euroopa Parlament jälgib tähelepanelikult Kosovo poliitilist ja sotsiaal-majanduslikku arengut ning esitab pärast Euroopa Komisjoni Kosovo eduaruannet oma raporti. Pärast oma viimast, 2023. aastal vastu võetud raportit naaseb Euroopa Parlament oma traditsioonilise iga-aastase raporti juurde, mida ei olnud 2024. aastal võimalik Euroopa Parlamendi valimiste ja komisjoni uue koosseisu moodustamise tõttu teha.

Kokkuvõttes on Kosovo 2023. ja 2024. aastal teinud märkimisväärseid edusamme valimisreformide, majandusliku vastupanuvõime ja taastuvuse ning põhiõiguste kaitse valdkonnas. Siiski on endiselt probleeme kohtureformi, meediavabaduse, avaliku halduse tõhususe ja avalike teenuste digitaliseerimisega. Jätkuv pühendumine ulatuslikele reformidele ja kaasavale valitsemisele on oluline, et Kosovo saaks Euroopaga integreerumise teel edasi liikuda.

Mitmed Kosovo probleemid on ajaloolised probleemid, mille lahendamine nõuab kogu piirkonna kaasamist laiemasse Euroopa Liiduga integreerumise protsessi. Priština-Belgradi dialoog, mis algatati pooltele vastuvõetava kompromissi leidmiseks, ei ole kahjuks oodatud tulemusi andnud. Euroopa Komisjoni uus koosseis, Euroopa Parlament ja liikmesriigid peavad kindlasti tegema kõik endast oleneva, et Priština-Belgradi dialoog jätkuks uue hooga. Uue eriesindaja Peter Sørenseni ametisse nimetamine on seega väga teretulnud.

Euroopa Liidu laienemine on olnud ELi üks olulisemaid edulugusid ja see peab jätkuma. Laienemise ulatuslikum geopoliitiline eesmärk on kõrvaldada Euroopa kaardilt nn hallid alad. Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja kontekstis toimunud märkimisväärsed muutused peavad suurendama Euroopa Liidu valmisolekut astuda vastu konkureerivatele autoritaarsetele ülemaailmsetele osalejatele. Nii Venemaa kui ka Hiina on näidanud, et neil on Lääne-Balkani vastu väga selged huvid.

Käesoleva raportiga soovib raportöör anda ülevaate kõige olulisematest saavutustest ja probleemidest, millega Kosovo praegu ja lähitulevikus silmitsi seisab, ning Euroopa Parlamendi hinnangu nendele. Kindlasti ei ole käesolevas raportis võimalik käsitleda kõiki problemaatilisi valdkondi ja probleeme. Raporti koostamise üks olulisi eeltingimusi oli võimalus külastada Kosovot teabekogumismissiooni ajal ning kohtuda valitsusametnike, opositsioonijuhtide ja kodanikuühiskonna esindajatega. Raporti koostamise käigus toimus väga kasulik teabevahetus erinevate Euroopa Liidu institutsioonide ja rahvusvaheliste organisatsioonide esindajatega, mille eest raportöör on väga tänulik.

LISA: ÜKSUSED VÕI ISIKUD, KELLELT RAPORTÖÖR SAI SISENDMATERJALI

Vastavalt kodukorra I lisa artiklile 8 kinnitab raportöör, et ta sai raporti projekti koostamisel enne selle komisjonis vastuvõtmist sisendmaterjali järgmistelt üksustelt või isikutelt:

Üksus ja/või isik
European External Action Service (EEAS)

Eespool esitatud loetelu koostamise eest vastutab ainuisikuliselt raportöör.